

Politiets forebygging av høyreekstremisme

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2020

Kand.nr : 675

Antall ord: 6513

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	3
1.1 PROBLEMSTILLING	3
1.2 AVGRENSING	4
1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	4
2.0 METODE	5
2.1 VALG AV METODE	5
2.2 LITTERATURSØK	5
2.3 KILDEKRITIKK.....	5
2.4 FORFORSTÅELSE.....	6
3.0 TEORI	7
3.1 RADIKALISERING OG HØYREEKSTREMISME	7
3.2 POLITIETS FOREBYGGENDE ARBEID	8
3.3 FOREBYGGING AV RADIKALISERING OG VOLDELIG EKSTREMISME.....	9
4.0 DRØFTING	11
4.1 ETABLERING AV RADIKALISERINGSKONTAKTER	11
4.2 BEKYMRINGSSAMTALE OG DIALOG	14
4.2.1 Tidlig intervensjon	16
4.3 ETTERRETNINGSSTYRT POLITIARBEID.....	18
5.0 AVSLUTNING	20
6.0 LITTERATURLISTE.....	22
6.1 LISTE OVER BILDE/TABELL.....	25

1.0 Innledning

Det vurderes nå som like sannsynlig at en terrorhandling vil utføres av høyreekstreme som av ekstreme islamister. Det siste året har høyreekstremismen blitt mer grenseoverskridende når det gjelder nettverk og ideologi. Høyreekstreme viser i økende grad vilje til å bruke terror for å nå sine mål(...). Antall personer i Norge som uttrykker støtte til høyreekstreme terroraksjoner, har også økt. (PST, 2020, s. 19)

Temaet i denne bacheloroppgaven er politiets forebyggende arbeid av høyreekstremisme. Det er et høyaktuelt tema per dags dato, og utgjør en stor del av trusselen Norge står ovenfor i 2020. Dette får vi blant annet belyst i den ferskeste trusselvurderingen til Politiets Sikkerhetstjeneste (PST). Trusselen fra høyreekstreme i Norge har hatt en negativ utvikling i løpet av 2019, og antall terrorangrep i verden har mer enn doblet seg siden 2018 (PST, 2019a). Oppmerksomheten knyttet til radikaliserings og voldelig ekstremisme har økt de siste årene. Nyhetsbildet i Europa har vært preget av flere alvorlige terrorangrep. I 2011 ble Norge rammet av et angrep som kostet 77 menneskeliv. Senest i 2019 ble også en moské i Bærum angrepet.

Det er et tema som jeg vet lite om fra før av, men som stadig har engasjert meg. Fenomenkunnskap og forebyggingsstrategier knyttet til høyreekstremisme er ikke isolert sett en del av læringsmålene på bachelorutdanningen til Politihøgskolen. Jeg synes personlig at dette er noe generalisten i politiet burde vite mer om, og har derfor valgt å fordype meg i temaet på egenhånd.

1.1 Problemstilling

Jeg ønsker å se på politiets arbeid knyttet til forebygging av radikaliserings, med fokus på det høyreekstreme miljøet i Norge. Hvordan arbeider politiet med dette problemet per dags dato, og hvilke muligheter og utfordringer finnes det? Oppgavens problemstilling er:

“Hvilke muligheter og utfordringer finnes det i politiets forebyggende arbeid knyttet til høyreekstrem radikaliserings?”

1.2 Avgrensning

Radikalisering og voldelig ekstremisme er et bredt fagfelt med mye litteratur og informasjon. Personer har ulikt utgangspunkt i form av forskjellige ideologier, politikk og religion. Det er mye snakk om den islamske radikaliseringen ute i verden. På en annen vurderes ikke angrep fra ekstreme islamister som mest sannsynlig lenger. Jeg har derfor valgt å ha fokus på den høyreekstreme radikaliseringen. Det finnes flere fellestrekk mellom de ulike ideologiene, og det vil ofte være like strategier for å forebygge (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 240). Oppgavens eksempler fra praksis og ulike studier er avgrenset til å gjelde for høyreekstreme miljøer.

Høyreekstremisme er også et omfattende fagfelt. Oppgaven er begrenset til å gjelde det forebyggende arbeidet, med fokus på enkeltindivider og grupper. Det ville vært mulig å ta utgangspunkt i det lokalorienterte politiarbeidet, men jeg har valgt å fokusere på det personorienterte og etterretningsstyrte politiarbeidet. De forebyggende strategiene jeg vil snakke om, vil ha fokus på personer som er på et tidlig stadium i en radikaliseringsprosess. Det vil si at for eksempel reaktiv forebygging, skjulte metoder eller strafferettslige tiltak ikke vil bli drøftet i denne oppgaven.

Politiet har flere forebyggende tiltak som retter seg mot radikalisering og voldelig ekstremisme som kunne vært relevant å nevne. Jeg har valgt å avgrense oppgaven til tre temaer som henger tett sammen. Det første temaet er etableringen av radikaliseringskontakter. Bekymringssamtalen er videre et sentralt tiltak som radikaliseringskontakten kan sette i verk. Dette utgjør det andre temaet i oppgaven. Forebygging av kriminalitet krever informasjon. Siste tema fokuserer på bruk av etterretningsstyrt politiarbeid i det forebyggende arbeidet.

1.3 Oppgavens oppbygning

Jeg vil starte med å vise til hvilken metode som er brukt for å besvare problemstillingen, samt sentral litteratur, kildekritikk og forforståelse. I kapittel tre redegjør jeg for det teoretiske grunnlaget oppgaven er bygget på, med fokus på radikalisering, høyreekstremisme og forebygging. Kapittel fire er den drøftende delen hvor muligheter og utfordringer blir presentert. Her vil jeg hovedsakelig drøfte etablering av radikaliseringskontakter, bekymringssamtalen og etterretningsstyrt politiarbeid. Avslutningsvis har jeg oppsummert basert på oppgavens problemstilling og drøfting.

2.0 Metode

2.1 Valg av metode

Metode sier noe om «hvordan vi bør gå til verks for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap» (Dalland, 2017, s. 51). Metoden skal videre være et slags verktøy som skal hjelpe oss til å samle inn informasjon i forbindelse med undersøkelsen. Det varierer hvilken metode som blir brukt for å svare på en oppgave. En teoretisk oppgave får frem allerede eksisterende teorier og forskning på feltet, i motsetning til en empirisk oppgave der data innhentes ved egne undersøkelser. I denne oppgaven har jeg valgt å bruke en teoretisk metode for å besvare problemstillingen. Jeg har videre brukt allerede eksisterende forskning av både kvalitativ og kvantitativ karakter.

2.2 Litteratursøk

Ved valg av kilder har jeg blant annet benyttet meg av søkemotoren Oria, en database for kilder for høyskoler og universiteter i Norge. Jeg har også brukt Idunn som er en del av universitetsforlaget. Ved bruk av disse plattformene har jeg funnet flere forskningsbaserte kilder. Under søkeprosessen benyttet jeg en kombinasjon av ordene «radikalisering», «forebygging», «høyreekstremisme» og «voldelig ekstremisme».

Det finnes mye litteratur som omhandler forebygging av høyreekstremisme. Hovedkildene for oppgaven har vært *Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme* av Geir Heierstad og Stian Lid (2019), samt Tore Bjørgo (2018) sin forskningsartikkel *Høyreekstremer i Norge. Utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier*. Publikasjoner fra regjeringen, PST, Justis- og Beredskapsdepartementet og politidirektoratet har også vært sentrale for å belyse problemstillingen. Grunnet en problemstilling som omhandler politiets forebyggende arbeid, har pensum ved Politihøgskolen blitt brukt flittig.

2.3 Kildekritikk

Valg av litteratur er en krevende prosess. Ved bruk av kildekritikk er målet å vurdere litteraturen man har funnet. Dette baserer seg på objektivitet, at det er tidsaktuelt og til sammen består av kvalitative og kvantitative undersøkelser. På denne måten vil litteraturen være mest mulig relevant, og belyse oppgavens problemstilling på en god måte (Dalland, 2017, s. 158).

Kriteriene jeg har brukt ved valg av kilde er flere. Jeg har hatt spesielt fokus på hvem som er forfatter, hvilke kilder de henviser til og om det er tidsaktuelt. Tore Bjørgo er en anerkjent professor og spesialist innen terrorisme og forebygging, og er senterleder ved Senter for ekstremismeforskning. Forskningsartikkelen til Bjørgo (2018) bygger på tidligere forskning på feltet, i tillegg til gruppeintervjuer av relevante fagpersoner i politiet. Forfatterne i boka til Heierstad og Lid (2019) er en blanding av akademikere og forskere som alle har gjennomført empiriske studier knyttet til forebygging av ekstremisme. Jeg har også vært i kontakt med forsker Randi Helen Solhjell på Politihøgskolen. Hun henviste meg videre til Birgitte Haanshuus, som er forsker ved Holocaust-senteret. Dette har hjulpet meg på veien med å finne et troverdig og faglig kildegrunnlag. Ved bruk av kilder tilknyttet offentlige dokumenter fra politiet, har jeg vært bevisst på at de kan i stor grad fokusere på momenter som taler for politiets arbeid. Jeg har derfor nyansert med andre kilder.

2.4 Forforståelse

Det er viktig å ha et bevist forhold til den forforståelsen man sitter med før oppgaven skrives. Store deler av forforståelsen er basert på egne erfaringer, noe som gjør at mennesker kan tolke informasjon ulikt. «Informasjon siles gjennom et filter av forhåndsoppfatninger om hva det er interessant å se etter» (Johannessen, Christoffersen & Tuft, 2016, s. 35).

Jeg vet ikke noe særlig mer om radikaliserings og høyreekstremisme enn en vanlig borger. Det meste av kunnskap og forståelse jeg sitter med kommer fra nyheter og sosiale media. Ut fra egen erfaring finnes det hovedsakelig mye overfladisk informasjon på internett, mens mer detaljert informasjon er innenfor lukkede grupper og forumer. Politiets etterretningsinformasjon er også gradert, og er derfor ikke fritt tilgjengelig for alle i politiet. Min forforståelse bærer preg av at jeg er politistudent med et praksisår bak meg. Jeg var blant annet på oppdrag hvor jeg snakket med personer innen det høyreekstreme miljøet. Videre mottok jeg også en del bekymring rundt høyreekstreme ytringer da jeg hospiterte hos nettpatruljen til politiet. Disse erfaringene har vært med på å danne min forforståelse, noe jeg har vært bevisst på i denne oppgaven.

3.0 TEORI

I denne delen vil jeg redegjøre for radikaliserings, høyreekstremisme og politiets forebygging.

3.1 Radikaliserings og høyreekstremisme

«Radikaliserings forstås her som en prosess der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål» (Justis- og Beredskapsdepartementet [JBD], 2014a, s. 7). De som er radikaliserings har som oftest en ensidig virkelighetsoppfatning, med lite rom for alternative perspektiver. Virkelighetsutviklingen er såpass akutt at vold blir sett på som nødvendig og rettferdig. Ved bruk av ordet radikaliserings er det ofte også snakk om voldelig ekstremisme. Dette begrepet ligger relativt nært til radikaliserings. De som er radikaliserings aksepterer bruk av vold for å oppnå et mål, mens voldelige ekstremister er de som også er villige til å bruke vold for å oppnå målet (JBD, 2014a, s. 7).

Hva er egentlig høyreekstremisme og hva står de for? Høyreekstremisme er en type ideologi innen radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det finnes flere definisjoner på hva de høyreekstremer står for. I følge Jupskås (2012) finnes det noen kjennetegn som går igjen. Den etniske nasjonalismen står sentralt, der det er liten aksept for personer med annen etnisitet. Videre så er de ofte anti-demokratiske med en autoritær innstilling. Det er bedre at noen bestemte personer får ta viktige avgjørelser, enn at «de store massene» skal få innflytelse. De høyreekstremer blir også regnet som rasister. Det er en sammenheng mellom raseegenskaper og sosiale handlinger, der noen raser er verdt mer enn andre. Fremmedfrykt står også sentralt. Det er hovedsakelig frykten for at innvandrere, asylsøkere eller andre grupper skal gjøre en til minoritet i eget land. Et siste kjennetegn er at de er konspirasjonsteoretikere. Konspirasjonsteorier er alternative forklaringer som strider med den offentlige versjonen. Empiriske bevis mot dem blir brukt som empiriske bevis til fordel for teoriene (Jupskås, 2012, s. 42-46).

Vold eller voldsforherligelse representerer således også et distinkt kjennetegn ved høyreekstremismen som skiller den fra andre strømninger på ytre høyre. Men dette er ikke et trekk ved ideologien som sådan, bare et middel de ofte bruker for å nå sine ideologiske mål. (Jupskås, 2012, s. 48)

Hva er det som kjennetegner de høyreekstremer? På 90-tallet var det enklere å skille de høyreekstremer fra resten av befolkningen. Det var spesifikke utseendemessige trekk som var typiske for folk med denne ideologien; «glattbarberte skaller, boots, tattoveringer og bomberjakke(...)» (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 241). Dette er ikke lenger en del av uniformeringen, noe som gjør det vanskeligere å se på utseende isolert sett som et bekymringstegn. Politiet er dermed nødt til å se etter andre trekk.

I 2019 laget PST en temarapport (PST, 2019b) om hvilken bakgrunn personer i høyreekstremer miljøer har. De har hatt fokus på sosioøkonomiske forhold hos 109 høyreekstremer personer. I denne undersøkelsen konkluderes det med at miljøene stort sett består av menn med store aldersforskjeller. De fleste holder til på Østlandet og har lav eller ingen utdanning. Flertallet er arbeidsledig og har status som ugift. Flere har slitt med en form for psykisk lidelse eller utviklingsforstyrrelse, samt rusproblematikk. Hele 83 % er registrerte med kriminalitet, noen mer enn andre. 1/10 av utvalget har begått voldsforbrytelser som har vært politisk eller rasistisk motivert. Det viser seg at de fleste i den nynazistiske høyreekstremerismen begår fysisk aktivisme ute i gata. De som er mer innvandringsfiendtlige er mest tilstede på internett. Funnene i temarapporten viser at flertallet av de høyreekstremer har sammensatte sosioøkonomiske problemer. Psykiske problem, arbeidsledighet, kriminalitet og rus går igjen hos majoriteten av de utvalgte (PST, 2019b). De sosioøkonomiske forholdene hos de høyreekstremer stemmer godt overens med de «typiske» kjennetegnene Skardhamar (Skardhamar, 2017, s. 82) skriver om lovbryterne. De bygger begge på flere risikofaktorer knyttet til levekår og sosial bakgrunn. Dette er relevant i forbindelse med forebygging med fokus på risikofaktorer hos enkeltindivid.

3.2 Politiets forebyggende arbeid

En av politiets kjerneoppgaver er å forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet (Politi-loven, 1995, s. § 2-1). I 2018 laget Politidirektoratet et skriv som tok for seg politiets mål fra 2018 til 2025. En av strategiene handler om å være i forkant. Politiet skal bruke blant annet etterretning og kunnskap i beslutninger på tvers, samt forebygge målrettet i samarbeid med andre (Politi-direktoratet, 2018, s. 8).

Politiet har egne forebyggende avdelinger som i all hovedsak fokuserer på å forebygge kriminalitet blant barn og unge. Likevel så driver de fleste avdelingene i politiet med

forebygging, noen mer enn andre. Lie sin definisjon på forebyggende politiarbeid er "... å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer» (Lie, 2015, s. 19). Dersom man klarer å være forebyggende i forkant av en hendelse, vil man hindre at den kriminelle handlingen skjer. Det er også mulig å være forebyggende i etterkant av en hendelse. Det kan for eksempel være å hindre nye lovbrudd.

3.3 Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme

«Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme har vært et av satsområdene for politiet det siste året» (Bjørge & Gjelsvik, 2019, s. 135). Det har blant annet blitt etablert radikaliseringskontakter i politidistriktene, og fokus på å heve kompetansenivået på fagfeltet. Som nevnt er det mange fellestrekk mellom lovbrøttere generelt og høyreekstreme. Det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og ekstremisme bør også bygge på det allerede eksisterende kriminalitetsforebyggende arbeidet (Heierstad & Lid, 2019, s. 27). Dette gjør at forebygging av radikaliserings ikke skiller seg stort fra resterende forebyggingsstrategier. Det kreves likevel en vurdering i hvert enkelt tilfelle, og et bevisst forhold til fordeler og ulemper tiltaket fører med seg. Arbeid, utdanning, helse og omsorgstjenester ansees som kriminalitetsforebyggende velferdsordninger. Slike ordninger er svært sentralt i forebyggingen av radikaliserings. «Det inkluderende og sosialforebyggende profilen dominerer også når det kommer til forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme» (Heierstad & Lid, 2019, s. 35).

Den siste tiden har det vært stort fokus på fremmedkrigere og veksten av Den Islamske Stat (IS). Videre gikk flere av de høyreekstreme miljøene i Norge mer og mer i oppløsning i starten av 2000-tallet (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 240). Politiet har også bekreftet at det har i nyere tid vært et større fokus på forebygging av radikaliserings i retningen islamistisk ekstremisme. Kompetansen når det kommer til høyreekstremismen er dermed et nedprioritert fagfelt som politiet krever mer kompetanse og lokalkunnskap om. Selv om fokuset har vært på forebygging av IS, er det flere fellestrekk ved de forebyggende strategiene.

«Radikaliseringsprosessen kan i mange tilfeller være relativt lik uavhengig av retning, og politiet kan anvende de samme virkemidlene (som oppsøkende arbeid, bekymringsamtale, etterretning, forvaltning og strafferett)» (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 240).

I dag ser vi forebyggende tiltak mot terrorisme over alt. Gater, torg og kollektivtransport er sikret fra angrep, og etatene har utarbeidet beredskapsplaner for å være godt forberedt

(Heierstad & Lid, 2019, s. 15). Forebygging av ekstremisme i Norge har stort fokus på ansvarliggjøring av ulike aktører, samt tilrettelegging av ulike velferdsordninger. PST arbeider tett opp mot personer og miljøer med mål om å skape endring. Politiet har fått flere strafferettslige virkemidler og terrorparagrafene har blitt utvidet (Heierstad & Lid, 2019, s. 34-35). I politiets forebygging har det vært mye fokus på å heve kompetansen om fenomenet, risikofaktorer, håndtering av bekymring og ulike tiltak (JBD, 2014a, s. 7). Figur 1 viser alternative tiltak. Den illustrerer alt fra å gå i dialog med en person, til at bekymringen blir meldt videre til PST. Dette er en del av handlingsplanen mot forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, utarbeidet av Justis- og Beredskapsdepartementet.

Trinn	Handling	Ansvarlig
1	Gå i dialog med personen Ansatte som er bekymret for og/eller blir oppsøkt av ungdom, «kartlegger» mulige bekymringstegn. Drøft eventuelt bekymringen med andre.	Ansatte
2	Drøft bekymringen Hvis personen går på skolen så drøftes bekymringen med ledelsen og eventuelt med de pedagogiske og faglige ressursene på skolen. Det avtales hvem som har hovedansvaret for å følge opp bekymringen videre.	Ledelsen Skolen Virksomheten
3	Meld bekymringen Skolen/virksomheten kan drøfte saken anonymt med barnevern og/eller lokalt politi. Det sendes eventuelt bekymringsmelding til barnevern og/eller politi.	Skolen Virksomheten Barnevern Politi
4	Bekymringssamtale Hvis flere instanser er bekymret for radikaliserings og voldelig ekstremisme kan politiet følge opp med en bekymringssamtale med den unge og foreldrene. Svært alvorlige bekymringer meldes videre til PST av lokalt politi.	Politi Barnevern Foresatte
5	Tverretatlig samarbeid Hvem kan følge opp / koordinere arbeidet rundt ungdommen? Lag en plan for å jobbe helhetlig med den unge.	Aktører på tvers av sektorer/SLT
6	Oppfølging Oppfølging av tiltakene i planen. Relasjonsbygging og mentorarbeid for å få hjelp til å finne alternativt miljø, jobb, skole, bolig, idrett, nye rutiner, nettverk og sosial deltakelse. Inkluder foresatte i arbeidet.	Aktører på tvers av sektorer Mentor/ tillitsperson Foresatte
7	Meld bekymringen til PST Ved fortsatt alvorlig bekymring meldes saken til PST av det lokale politiet hvis ikke dette er gjort tidligere.	Politi PST

Figur 1. 2014, av Justis- og Beredskapsdepartementet

4.0 Drøfting

I dette kapitlet vil jeg fokusere på de temaene jeg har valgt å drøfte. Målet i denne delen er å belyse hvilke muligheter og utfordringer det finnes i politiets forebyggende arbeid mot høyreekstrem radikaliserings.

4.1 Etablering av radikaliseringskontakter

I tiltak 13 i handlingsplanen mot radikaliserings fra regjeringen (JBD, 2014a, s. 20), heter det «Forankre ansvar for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i politidistriktene». Det står utdypet i tiltaket at politidistriktene skal ha «forebyggingskontakter» opp mot forebyggingen på dette fagfeltet. Politidirektoratet brukte først betegnelsen forebyggingskontakter, men det er «radikaliseringskontakter» som har blitt brukt i praksis. Dette skal være et kontaktpunkt ved bekymring, der kontaktene kan både gi råd og henvise til de rette hjelpeinstansene. I dag finnes det radikaliseringskontakter i samtlige politidistrikt. Det er ulik praksis for hvilke oppgaver kontaktene har. Noen har ansvar for enkeltsaker og andre har et overordnet ansvar for tematikken og fungerer som en slags fagperson som bidrar med kunnskap på fagfeltet (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 238).

En av mulighetene ved å opprette en radikaliseringskontakt er at hvert distrikt har en kontaktperson som har kunnskap på fagfeltet. For at kontaktene skal fungere som noen gode støttespillere og rådgivere, krever dette at kontaktene sitter på nok kunnskap om feltet. Det står blant annet i tiltak 13 (JBD, 2014a, s. 20) at PST skal sørge for at kontaktene får den nødvendige opplæringen som kreves. I Bjelland (2017) sin masterstudie har hun intervjuet syv radikaliseringskontakter. Det viser seg at hele seks av informantene har hatt jevnlig kontakt og oppfølging av PST lokalt. Informasjonen blir delt på initiativ av PST for å holde kontaktene oppdatert på ulike hendelser, samt når kontaktene selv søker informasjon. Videre har seks av kontaktene gode muligheter for økonomisk støtte til kursing, videreutdanning, konferanse med mer. Det finnes flere muligheter for politiet å spesialisere kontaktene, og videre dele kunnskap med resten av distriktet. I forbindelse med tiltaket politiet har satt i verk, opplever kontaktene at det har bidratt positivt på flere områder. De får inn mer velinformerte og mindre ubegrunnede bekymringsmeldinger. Videre er det gode muligheter for blant annet relasjonsbygging og deling av kunnskap på fagfeltet ved å holde foredrag og arrangere fagdager. På en annen side forteller en av informantene om mangel på oppfølging av PST. Det samme gjelder økonomisk støtte til å fordype seg på feltet. Dette skyldes det stramme økonomiske budsjettet i distriktet (Bjelland, 2017, s. 34-35). Dette kan være en

utfordring da feltet er i stadig utvikling. Det er behov for å holde seg oppdatert på fenomen og utvikling på lokalt plan kontinuerlig (Bjørge & Gjelsvik, 2019, s. 136).

Det at politiet har valgt å spesialisere seg på fagfeltet, kan også by på utfordringer knyttet til tyngdeforholdet mellom politi og kommune: «Vi har sett tendenser til at styrking og spesialisering innen politiet har bidratt til at lokalt politi eller PST har tatt mer ansvar for oppfølgingen av personer, enn hva som er ønskelig» (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 238). Det er altså ikke kun politiet som bør spesialisere seg på fagfeltet. Det bør være noe lunde lik rollefordeling mellom de ulike aktørene, slik at ikke informasjon om personer eller miljø avhenger for mye på en av dem. Dersom skillene mellom aktørene blir for store, vil dette kunne føre til svekket tillit hos aktøren som skal sette i verk hjelpetiltak. Tillit er absolutt nødvendig for at hjelpetiltak skal ha noe funksjon (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 239).

Selv om det er blitt opprettet radikaliseringskontakter, er det ingen selvfølge at kontaktene får den informasjonen eller de bekymringsmeldingene som de ønsker. En utfordring er uenigheter mellom radikaliseringskontaktene og informanter fra kommune om hvilken type informasjon som skal deles. De kommunale informantene mener kommunene skal være selektive på hva som deles med politiet, da mange av bekymringene åpenbart ikke handler om starten av en radikaliseringsprosess. Politiet mener det motsatte. «Radikaliseringskontakter i lokalt politi uttrykte skepsis til at kommuner og andre aktører i for stor grad skal gjøre egenvurdering av saker før politiet ble kontaktet» (Heierstad & Lid, 2019, s. 185). Argumentet til kontaktene var at politiet har større muligheter til å sette en bekymring i kontekst ved å sjekke forhold rundt personen, noe kommunene ikke kan. «Dette mener de er viktig å etterstrebe i ekstremismesaker, siden følgene av dårlige vurderinger kan bli alvorlige. (...) Konsekvensene kan være katastrofale hvis man mislykkes» (Heierstad & Lid, 2019, s. 185).

En annen utfordring er at taushetsplikten kan sette et hinder for informasjonsdeling. Det fremkommer i studien til Bjelland (2017, s. 40) at fem av syv radikaliseringskontakter opplever at det finnes kunnskapshull angående taushetsplikten på individuelt plan. Dette reduserer informasjonsflyten dem imellom og påvirker forebyggingen. Her finnes det juridiske begrensninger i taushetsplikten som de forskjellige aktørene må forholde seg til. Det finnes heldigvis unntak i taushetsplikten. Det ene unntaket sier noe om borgernes plikt til å avverge blant annet terrorhandlinger. Plikten foreligger kun dersom det fremstår som sikkert eller svært sannsynlig at handlingen er eller vil bli begått, og det fortsatt er muligheter til å

avverge den. Denne plikten krever høy grad av sannsynlighet (Lid & Heierstad, 2019, s. 182). Informasjonsdelingen avhenger også av personlige relasjoner og skjønnsvurderinger. «For eksempel har kommune og lokalt politi kunnet dra nytte av de gode relasjonene som er bygd opp gjennom det langvarige og tette samarbeidet» (Lid & Heierstad, 2019, s. 183).

Selv om flere ser på taushetsplikten som et hinder, finnes det alternative muligheter for å ivareta personvernet. Aktører kan drøfte en bekymring med politiet ved å anonymisere de involverte for å få avklart bekymringsnivået. Dette vil være i typiske tilfeller der det dreier seg om mindre bekymringer hvor avvergelsesplikten ikke inntreffer.

Radikaliseringskontaktene kan på denne måten være med på å avklare en bekymring eller ei. Det finnes ingen lik praksis på hvilken type informasjon som deles eller ikke, noe som gjør at noen politidistrikt vil ha mer informasjonsdeling enn andre. «En tydeliggjøring av lovene fra sentrale myndigheter fremstår som nødvendig» (Lid & Heierstad, 2019, s. 183-184). Ifølge Bjelland (2017, s. 40) forteller flesteparten av informantene om et godt samarbeid mellom kontaktene og de lokale samarbeidspartene. De fleste har ukentlige møter, mens resterende har jevnlig møtevirksomhet. Til tross for kunnskapshull og uenigheter om hvilken informasjon som kan deles, blir samarbeidet løftet frem som noe nyttig og veldig bra. Alle informantene sier blant annet at de har tillit til hverandre, kjennskap til hverandres roller og forventninger.

En mulighet ved bruk av radikaliseringskontaktene er å sette i verk spesifikke forebyggende tiltak. Det er interessant å se på om radikaliseringskontaktene selv mener de iverksetter forebyggende tiltak. De ble spurt om de har iverksatt forebyggende tiltak basert på kunnskap om hva som virker. Fire av syv svarte at de opplever at de iverksetter nyttige tiltak, mens de resterende er usikre på effekten av tiltakene (Bjelland, 2017, s. 57). Dette ble begrunnet i at effekten av forebygging er vanskelig å måle, noe som underbygges av Politianalyseutvalget (NOU 2013:9, s. 171). Det er en utfordring å se på effekten av et tiltak isolert sett, da det ofte er satt inn flere tiltak ovenfor samme problem (Bjørge & Gjelsvik, 2015, s. 239).

Hvilke muligheter har en radikaliseringskontakt knyttet til å sette i verk forebyggende tiltak?

En radikaliseringskontakt i Oslo fortalte om en sak som fant sted i Oslo. De fikk inn en bekymringsmelding på 8-9 ungdommer som var blitt medlem av en gruppe med navnet «Profeten Ummah». Ungdommene var veldig fasinert og tiltrukket av denne facebookgruppa. De ble alle tatt inn til hver sin bekymringssamtale med foreldrene sine. Politiet fikk til et godt

samarbeid med foreldrene, til tross for den sjokkerte bekymringen. Noen av dem hadde kun én samtale med politiet, og resterende hadde to samtaler. Ungdommene ble stoppet i startfasen og det var like etterpå ingen bekymring rundt ungdommene lengre (Ahmed, 2017, s. 36-37). Dette er et eksempel på muligheten radikaliseringskontaktene har ved å først motta en bekymringsmelding, der de videre setter opp relevante tiltak for å forebygge. Jeg skal nå se på muligheter og utfordringer knyttet til bekymringssamtalen.

4.2 Bekymringssamtale og dialog

Bekymringssamtalen er et av politiets viktigste forebyggende verktøy innen det personorienterte politiarbeidet. Det personorienterte politiarbeidet fokuserer på enkeltindividets sårbarheter og utfordringer. Denne samtalen har fokus på å kartlegge risiko- og beskyttelsesfaktorer. Samtalen er normalt sett ment for barn under 18 år, men kan også gjennomføres ovenfor voksne. Hensikten med samtalen er ansvarliggjøring av den det gjelder, og eventuelt de foresatte, samt forebygge fremtidig kriminalitet (Lie, 2015, s. 118-119).

Politiet har to ulike innganger for å få til en bekymringssamtale. Dersom de har mistanke om at barn under 15 år har begått et lovbrudd, kan politiet pålegge vedkommende å møte til en samtale. Det samme gjelder barn under 18 år når de har begått et straffbart forhold (politiloven, 1995, § 13). Politiet kan også invitere til frivillige bekymringssamtaler uten at ungdommen har gjort noe straffbart. Den frivillige samtalen krever ingen spesiell lovhjemmel. Det kan likevel tenkes at den går inn under politilovens § 1 2.ledd; «Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlende innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelig velferd for øvrig» (1995).

Ulike typer dialog er ofte brukt i forebygging mot radikalisering (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 245). Dialogene kan være alt fra en politipatrulje som oppsøker et høyreekstremt miljø for å slå av en prat, til PST som drar hjem til en person i risikosonen. En mulighet ved en slik samtale er at politiet kan få etterretningsinformasjon og får kartlagt problemet. Bruk av bekymringssamtale er en mer strukturert tilnærming med formelle retningslinjer. Dersom ungdom eller voksne er på vei inn i, eller allerede er en del av et ekstremistisk miljø, kan samtalen være nyttig på flere plan. Samtalen kan kartlegge hvilken hjelp og oppfølging som trengs, hvorvidt personen utgjør en trussel for samfunnet eller bevisstgjøre personen på

strafferettslige tiltak som kan tiltre (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 245-246). En mulighet her er at personen må møte til en samtale med politiet uten at dette vil få konsekvenser for rullebladet til vedkommende. Det gjør at politiet har mulighet til å forebygge på et tidlig stadium uten å sette begrensninger for personens fremtid.

Forebyggende samtaler rettet mot voldelige ekstremistmiljøer synes å ha ulik effekt. Politiet brukte det blant annet på Manglerud politistasjon på 1990-tallet i deres arbeid mot høyreekstreme ungdomsmiljøer, noe som ga gode resultater (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 245). Samtalene ble etter dette standardisert av Politidirektoratet, og det ble utarbeidet en veileder for politiets bekymringssamtaler. PST brukte også denne metodikken på starten av 2000-tallet da de jobbet mot samme type ungdomsmiljøer. «PST mener selv at denne intervensjonen medvirket til at de fleste som ble utsatt for den, bestemte seg der og da for å bryte med ekstremistmiljøet» (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 238). Tom Olsen (2011) har i sin masteroppgave intervjuet tidligere nynazister om deres vei ut av det nynazistiske miljøet. Et av resultatene var at bekymringssamtalene isolert sett var en stor pådriver, og i flere tilfeller den avgjørende faktoren, som fikk flere til å trekke seg ut av miljøet (Olsen, 2011, s. 67). Man kan med godt grunnlag si at bekymringssamtalen var et effektivt verktøy som hadde god effekt på de høyreekstreme ungdomsmiljøene på 1990- og utover 2000-tallet (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 249).

På en annen side problematiserer Gran (2017) effekten av bekymringssamtale i sin masteravhandling. Til tross for gode resultater på Manglerud, gjaldt dette et avgrenset geografisk område med få antall personer. «Videre stiller jeg meg kritisk til politiets innføring av et verktøy nasjonalt, tilsynelatende uten å vite noe sikkert om de eventuelle positive eller negative effektene dette samtaleverktøyet måtte ha» (Gran, 2017, s. 105). Det er problematisk å si at bekymringssamtalen isolert sett var årsaken til oppløsningen av miljøet. Samtalen har aldri vært systematisk og uavhengig effektevaluert, selv om dette har vært et uttalt mål fra Politidirektoratet (Bjørge & Gjelsvik, 2015, s. 239; JBD, 2013, s. 35).

Selv om politiet har hatt gode erfaringer med den forebyggende samtalen rettet mot høyreekstreme ungdomsmiljø, gjelder ikke disse erfaringene for alle ekstreme grupper. En av utfordringene vil ofte være dialogen. I en bekymringssamtale er politiet avhengig av at det er en dialog mellom partene, i motsetning til en monolog. Det er ikke politiet som skal styre hele samtalen ved å stille spørsmål og deretter få svar. Dette skaper ikke et godt samtaleklima (Lie,

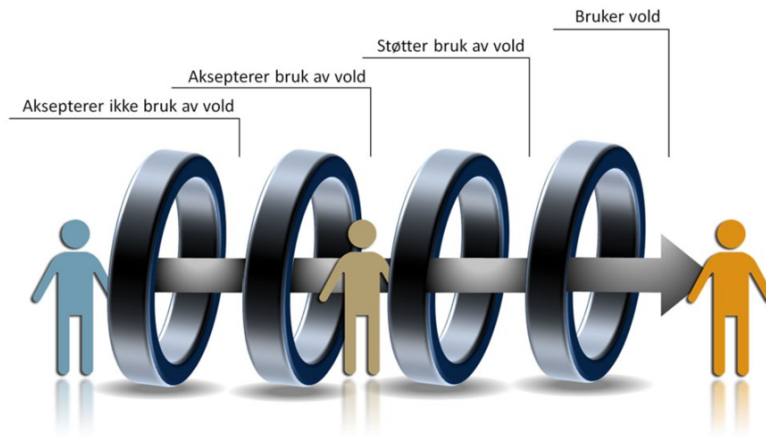
2015, s. 123). Politiet har blant annet slitt med å få aktivistene i Den nordiske motstandsbevegelsen til å snakke. Motstandsbevegelsen laget en håndbok med spilleregler for organisasjonen. Her ble medlemmene rådet til å unngå all kontakt med politiet og PST, og oppgi kun det de er pliktig til å oppgi (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 249-250). Det sier seg selv at dette ikke er det beste utgangspunktet for en forebyggende samtale mellom politiet og høyreekstremister.

En annen utfordring er hvordan informasjonen i en bekymringsamtale blir behandlet. Det er stor forskjell på et avhør med formål om å oppklare straffesaker, og samtalen som skal forebygge kriminalitet. Det kan være uetisk og feil å bruke informasjonen i en bekymringsamtale som etterretningsinformasjon, da dette trolig ikke hjelper den unge. Dette er en skjønnsvurdering ut i fra alvorligheten av informasjonen (Lie, 2015, s. 121). Det fremkommer likevel i veilederen for bekymringsamtalen (Politidirektoratet, 2011, s. 11) at etterretning i samtalen kan senere være grunnlag for forebyggende tiltak i et helhetsperspektiv.

4.2.1 Tidlig intervensjon

«Det å forebygge kriminalitet handler om å snu en skjevutvikling og unngå lovbrudd» (Lie, 2015, s. 20). Den tidlige innsatsen ovenfor de unge lovbrysterne er en prioritert oppgave for politiet. Det er viktig at det er en tidlig og rask intervensjon for å kunne snu en uheldig utvikling, samt forhindre fremtidig kriminalitet (JBD, 2013, s. 25).

En radikaliseringsprosess kan sammenlignes med en tunnel (se figur 2). I starten av radikaliseringsstunnelen aksepterer man ikke bruk av vold, i motsetning til slutten der man bruker vold (Regjeringen, 2016b). I forbindelse med bekymringsamtalene på 1990-tallet opp mot det nynazistiske miljøene, poengterte politidistriktene at metoden så ut til å være spesielt virkningsfull mot personer som ikke er langt inn i prosessen (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 249). Videre er de også ofte mer samarbeidsvillige enn de som har vært inne i miljøet en god stund (Bjørge & Gjelsvik, 2019, s. 138).

Figur 2. 2016, av regjeringen.

Spørsmålet er om en tidlig intervensjon kan virke mot sin hensikt. Reagerer politiet for tidlig på utprøvende problematferd som vil gå over av seg selv? En for tidlig involvering fra politiets side kan nemlig være med på å stemple ungdommen som et avvik (Lie, 2015, s. 135). «Stempling innebærer at man defineres som avviker av andre, mens stigmatiseringen innebærer at man opplever seg selv som avviker og går inn i avvikerrollen» (Hauge, 2007, s. 300). Det er viktig at dette ikke blir tilfellet. Atferd som defineres som avvik, er sosialt bestemt. Atferd som forbindes med farlig, skadelig eller som på andre måter må bekjempes, er eksempel på avvik (Hauge, 2007, s. 302). En ideologi preget av voldelig ekstremisme ansees som noe som må bekjempes, og personen er derfor et sosialt avvik.

Forebygging har stort fokus på inkludering og tilhørighet opp mot enkeltindivid. Dette kan føre til at de politiet ønsker å inkludere, vil føle seg ytterligere ekskludert. Personene som allerede skiller seg ut i det norske samfunnet grunnet religion, utseende eller politisk ståsted, vil videre ha mindre frihet når det kommer til atferd og ytringer. Det er viktig at politiet klarer å skille mellom normal utprøving og protest, fra andre faresignal. I verste fall bekrefter de personens utenforskap og er med på å forsterke en radikaliseringsprosess (Lie, 2015, s. 238). Når en person blir fryst ut av de «normale», grunnet stempelet som avvik, vil det ofte være enklere å inntre avvikerrollen. Man oppsøker grupper av likesinnede fordi man lettere blir akseptert og får innpass (Hauge, 2007, s. 306). Et eksempel kan være forebyggingstiltak rettet mot muslimer generelt. Dette kan i sin helhet virke stigmatiserende, da det legger til grunn at alle muslimer kan være potensielle ekstremister (Winsvoldl, Mjelde & Loga, 2019, s. 115). Politiet må ha et bevisst forhold til stempeling og stigmatisering når det skal satse på den tidlige innsatsen ovenfor enkeltindivid eller grupper.

Heierstad og Lid (2019, s. 101) sier noe om problematikken med å definere hva som er bekymringsverdig, og hva som har med radikalisering og ekstremisme å gjøre. Det er ikke lett å identifisere konkrete indikasjoner på hva som faller inn under ekstremistiske holdninger. «Bekymring handler ofte om en opplevelse av mulig avvik fra det som regnes som normalt» (Heierstad & Lid, 2019, s. 101). Denne problematikken er mest sannsynlig felles for de forebyggende etatene avhengig av ulik individuell erfaring og forkunnskap. Jeg skal videre diskutere hvilke muligheter og utfordringer det finnes ved bruk av etterretning for å avdekke høyreekstrem ekstremisme.

4.3 Etterretningsstyrt politiarbeid

For å drive forebyggende arbeid, er man nødt til å vite noe om hva det er som skal forebygges. Det hjelper ikke å sette i gang tiltak uten å ha en oversikt over problemet. Jeg har allerede påpekt radikaliseringskontaktens behov for informasjon. Politiets etterretningsinformasjon står sentralt når vi snakker om forebygging av radikalisering (Bjørge & Gjelsvik, 2018, s. 239). I nyere tid har etterretningsstyrt politiarbeid hatt mye fokus med målet om effektivisering av politikontrollen. Etterretning isolert sett, handler om en systematisk innsamling, analyse og vurdering av informasjon. Denne informasjonen skal videre gi et godt utgangspunkt for å ta strategiske, operasjonelle og taktiske beslutninger. Dette kan blant annet gi grunnlag for forebyggende tiltak (Politidirektoratet, 2014, s. 18). På samme måte er etterretningsstyrt politiarbeid en metode der det blir agert ut ifra den innsamlede informasjonen politiet sitter med (Knutsson, 2005, s. 26). Hvilke muligheter og begrensinger finnes det?

En politibetjent, generalist, bidrar som regel både ved innhenting av informasjon og de forebyggende tiltakene som ledelsen gir. Et eksempel på dette er at en patrulje skriver et tips om et høyreekstremt miljø i byen. Ledelsen vurderer og analyserer informasjonen og beslutter tiltak senere i prosessen. Den forebyggende avdelingen på stasjonen får deretter i oppgave å kalle inn ungdommene i miljøet til en bekymringsamtale. Paulsen og Simonsen (2019, s. 173-179) problematiserer generalistens rolle i det etterretningsstyrte politiarbeidet;

En av utfordringene kommer allerede i innhentingsfasen. Innhenting av informasjon krever i de fleste tilfeller en grad av subjektiv vurdering for å sette noe i kontekst. Den som observerer en hendelse bidrar automatisk med sine erfaringer og sitt subjektive perspektiv, noe som er

kjent fra vitnepsykologien. Konsekvensen er at en politibetjent kan oppfatte en person som høyreekstrem uten at h*n er det, eller motsatt. Folk oppfatter og vurderer ulikt. Det fremkom i en pressekonferanse etter terrorangrepet på moskeen i Bærum at PST fikk tips om høyreekstreme holdninger hos den siktede for et år siden. Det ble ikke fulgt opp (Løkkevik, Hunshamar, Lohne & Thanem, 2019, 12 august). Er dette en konsekvens av subjektiv vurdering?

Videre finnes det utfordringer i det etterretningsstyrte arbeidet knyttet til fokuset på tiltak, i motsetning til fokuset på årsakene. Det er verdt å nevne at «årsak» er nevnt én gang i etterretningsdoktrinen (Politidirektoratet, 2014), og «tiltak» er nevnt 20 ganger. Konsekvensen ved å overse årsaken til at en type kriminalitet skjer, kan være at tiltaket gir en svært kortvarig effekt. Det vil ikke bli gjort noe med det spesifikke problemet, men isteden forsøke å hindre at kriminaliteten gjentar seg. «I ytterste konsekvens vil etterretningsproduktene kun understøtte reaktivt politiarbeid og da er forebyggingsintensjonen kommet i bakgrunnen» (Paulsen & Simensen, 2019, s. 178).

Tilley (2012) problematiserer blant annet den etterretningsstyrte modellen. For å kunne lykkes så er modellen avhengig av informasjon. Den ene utfordringen ligger i å innhente og opprettholde en flyt av etterretning, analyser og tiltak. Det er vanskelig å forebygge en radikaliseringsprosess dersom politiet ikke har informasjon å analysere. Et annet problem ligger i at det er mangel på trening på feltet, samt mangel på kommunikasjon mellom de ulike spesialiserte avdelingene i politiet (Tilley, 2012, s. 396).

På en annen side finnes det flere argumenter for at etterretningsstyrt politiarbeid kan være en av de bedre modellene å drive forebygging etter. Tilley (2012, s. 307-308) peker blant annet på at metoden passer godt inn i den tradisjonelle metoden politiet jobber på i dag. Det positive med at modellen er avhengig av informasjon, er at lokalsamfunnet får en rolle og mulighet til å bidra. Lokalkunnskap er videre en mulighet for politiet til å oppdage høyreekstreme oppblussinger. «Erfarne politifolk forteller ... at det i hovedsak er nærmiljø, familie og venner som oppdager at en person er i en radikaliseringsprosess og/eller er i kontakt med et ekstremt miljø» (Bjørgero & Gjelsvik, 2018, s. 242). Kripos har blant annet opprettet prosjektet om politiets tilstedeværelse på internett. Patruljering på internett gir politiet flere muligheter til å innhente etterretningsinformasjon. Innsatsen på nettet er viktig i dagens moderne samfunn, med den hensikt å avdekke høyreekstrem virksomhet (Bjørgero & Gjelsvik, 2018, s. 70).

I dag brukes etterretningsregisteret Indicia flittig av politiet. Paulsen og Simensen (2019) problematiserer at store deler av registeret består av lovbrudd som angår narkotika, eller lovbrudd med fokus på enkeltindivid. Ved etterretningsstyrt politiarbeid er målet å minske det personlige initiativene til betjentene basert på egen interesse. Det vil på denne måten, dersom patruljene er disiplinerte, være fokus på informasjonsbehov og forebyggende tiltak fra ledelsen (Paulsen & Simensen, 2019, s. 178-179). Ved etterretningsstyrt politiarbeid er det fokus på patruljering sammen med informasjonsinnhenting, i motsetning til kun synlig tilstedeværelse (Hestehave, 2016, s. 167). De høyreekstreme er som sagt ikke like synlige på gata i dag. Det er derfor grunn til å tro at modellen vil gi flere muligheter til å avdekke høyreekstremister som en del av patruljeringen.

5.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg sett på ulike sider ved politiets forebyggende arbeid mot høyreekstremisme. Det har vært fokus på tre utvalgte temaer som jeg mener er sentrale for politiet i det forebyggende aspektet, og som henger tett sammen. Dette avsluttende kapittelet vil oppsummere basert på oppgavens problemstilling og drøfting.

Etablering av radikaliseringskontakter har gitt flere muligheter for politiet. Radikalisering er et fagfelt som er i kontinuerlig endring, og som krever spesialisering. Det åpner muligheten for å ha et kontaktpunkt innad i politiet, samt med lokale aktører. Samtidig har jeg vist til hvordan dette kan påvirke tyngdeforholdet mellom politiet og kommune, og hvordan informasjonsflyten blir utfordret. Radikaliseringskontaktene har mulighet til å sette i verk forebyggende tiltak. Jeg har drøftet hvordan en bekymringsamtale kan gi politiet nødvendig informasjon, og mulighet til å hjelpe personer ved tidlig intervensjon. Jeg har sett på utfordringene knyttet til å måle effekten av forebyggende tiltak. Det er ikke lett å vite når politiet skal gripe inn. «Forebygging kan styrkes av forskning, men forskning kan ikke gi forebyggerne entydige arbeidsbeskrivelser og indikatorer for når tiltak skal settes inn...» (Heierstad & Lid, 2019, s. 44).

I drøftingens siste kapittel har jeg sett på politiets informasjonsbehov for å kunne forebygge høyreekstremisme. Jeg har drøftet utfordringer i det etterretningsstyrte politiarbeidet knyttet til at informasjon krever en subjektiv vurdering. Generalisten i politiet vurderer ulikt hva som er bekymringsverdige og ikke. Dette kan radikaliseringskontakten i distriktet være med på å

vurdere. Videre har arbeidsmetoden mindre fokus på årsaker til kriminalitet, noe som utfordrer det personorienterte politiarbeidet. På en annen side gir etterretningsstyrt politiarbeid lokalsamfunnet en mulighet til å bli inkludert. Som nevnt tidligere, sier trusselvurderingen for 2020 at antall personer som støtter høyreekstreme terroraksjoner har økt. Det er grunn til å tro at man ved etterretningsstyrt politiarbeid vil ha en bedre styring med større fokus på sentrale samfunnsproblem, derav høyreekstremisme.

I lys av det jeg har drøftet i oppgaven min, sitter jeg igjen med en tanke om at forebygging av radikalisering og høyreekstremisme er utfordrende. Det kreves kunnskap om noe som er i konstant endring og skjult fra omverden. Fenomenkunnskap rundt høyreekstremisme er ikke en del av pensum på grunnutdanningen til Politihøgskolen, selv om trusselen aldri har vært så høy. Politiet har på en annen side utdannet radikaliseringskontakter med spisskompetanse på fagfeltet. Hvis politiet klarer å gripe tak i enkeltpersoner i risikozonen på rett tidspunkt, finnes det gode muligheter for å forebygge tidlig i en radikaliseringsprosess.

6.0 Litteraturliste

- Bjelland, S. F. (2017). Forankring av forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i politidistriktene. En kvalitativ studie av politiets radikaliseringskontakter. Fra ideal til realitet. I: The University of Bergen. Hentet fra <https://www.uis.no/getfile.php/13469331/SEROS/Beredskapsr%C3%A5det/MASTER%20-%20Bjelland%2C%20politiets%20radikaliseringskontakter.pdf>
- Bjørger, T. & Gjelsvik, I. M. (2015). *Forskning på forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme : en kunnskapsstatus* (PHS forskning (trykt utg.) 9788278081167). Oslo: Politihøgskolen.
- Bjørger, T. & Gjelsvik, I. M. (2018). Politiets virkemidler og rolle i forebygging av høyreekstremisme IT. Bjørger (Red.), *Høyreekstremisme i Norge : utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier* (s. 235-271). Oslo: Politihøgskolen.
- Bjørger, T. & Gjelsvik, I. M. (2019). Med flere tanker i hodet samtidig. Politiets forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. . I G. Heierstad & S. Lid (Red.), *Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme : norske handlemåter i møtet med terror* (s. 133-149). Oslo: Gyldendal.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Gran, M. (2017). *Politiets bekymringsamtale : En kvantitativ studie av bekymringsamtalen som forebyggende tiltak, og ungdommene som gjennomførte tiltaket* Politihøgskolen, Oslo.
- Hauge, R. (2007). Stempling og stigmatisering. I C. Høigård & L. Finstad (Red.), *Kriminologi* (2. utg.). Oslo: Pax.
- Heierstad, G. & Lid, S. (2019). *Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme : norske handlemåter i møtet med terror* (1. utg.). Oslo: Gyldendal.

- Hestehave, N. K. (2016). Det forudsigende polit? Udfordringer og muligheder. I K. V. Rønn (Red.), *Efterretningsstudier* (s. 161-195). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt.
- Jupskås, A. R. (2012). *Ekstreme Europa : ideologi, årsaker og konsekvenser*. Oslo: Cappelen Damm.
- Justis- & Beredskapsdepartementet. (2013). *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/fda931710c8d4ce9a5dee626ad93d649/handlingsplan-kriminalitetsforebygging_2013.pdf
- Justis- & Beredskapsdepartementet. (2014a). *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/6d84d5d6c6df47b38f5e2b989347fc49/handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme_2014.pdf
- Justis- & Beredskapsdepartementet. (2014b). *Håndtering ved bekymring* [Tabell]. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/6d84d5d6c6df47b38f5e2b989347fc49/handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme_2014.pdf
- Knutsson, J. S., Knut-Erik. (2005). *Problemorientert politiarbeid i teori og praksis*. Hentet fra <https://phs.brage.unit.no/phsxmlui/bitstream/handle/11250/175064/problemorientert%20politiarbeid.pdf?sequence=1>
- Lie, E. M. (2015). *I forkant. Kriminalitetsforebyggende politiarbeid* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Løkkevik, O., Hunshamar, C., Lohne, J.-L. & Thanem, T. (2019, 12 august). PST fikk tips om siktede for ett år siden. *VG*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/2GyL0G/pst-fikk-tips-om-siktede-for-ett-aar-siden>

- NOU 2013:9. *Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer*. Justis- og Beredskapsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/5e2a1012dbc7449e8f57813e7822252b/no/pdfs/nou201320130009000dddpdfs.pdf>
- Olsen, T. (2011). *Nynazistiske miljøer – en studie om tilslutnings- og exitprosessene*. I. Stavanger: University of Stavanger. Hentet fra <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/185037/Olsen%2C%20Tom.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Paulsen, J. E. & Simensen, T. K. (2019). Generalistens rolle i etterretningsstyrt politiarbeid. *Nordisk Politiforskning*, 6, 169-181. <https://doi.org/10.18261/issn.1894-8693-2019-02-07>
- Politidirektoratet. (2011). *Veileder : for politiets bekymringssamtale : dialog for ansvar og positiv endring*. Oslo: Politidirektoratet. Hentet fra <http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2017/11/veileder-for-politiets-bekymringssamtale.pdf>
- Politidirektoratet. (2014). *Etterretningsdoktrine for politiet*. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/etterretningsdoktrine.pdf>
- Politidirektoratet. (2018). *Kriminalitetsforebygging som politiets primærstrategi 2018 – 2020*. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/03-strategier-og-planer/kriminalitetsforebygging-politiets-primarstrategi.pdf>
- Politi loven. (1995). *Lov om politiet (LOV-2020-01-10-1)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53>
- PST. (2019a). *Oppdatering på trusselen fra høyreekstreme*. Hentet fra <https://www.pst.no/alle-artikler/pressemeldinger/oppdatering-i-trusselen-fra-hoyreekstreme/>

PST. (2019b). *TEMARAPPORT: HVILKEN BAKGRUNN HAR PERSONER I HØYREEKSTREME MILJØER I NORGE?* Hentet fra

https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport_pst_-hvilken-bakgrunn-har-personer-i-hoyreekstreme-miljoer-i-norge.pdf

PST. (2020). *Nasjonal trusselvurdering 2020*. Hentet fra

https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/2020/pst_trusselvurdering_2020.pdf

Regjeringen. (2016a). *Radikaliseringssprosessen* [Bilde]. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/begreper-ord-og-uttrykk/radikaliseringstunnellen/id2399043/>

Regjeringen. (2016b). *Radikaliseringssprosessen*. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/begreper-ord-og-uttrykk/radikaliseringstunnellen/id2399043/>

Skardhamar, T. (2017). Lovbrytere. I H. M. Lomell & M.-L. Skilbrei (Red.), *Kriminologi*. Oslo: Universitetsforl.

Tilley, N. (2012). Modern approaches to policing: community, problem-oriented and intelligence- led IT. Newburn (Red.), *Handbook of policing* (2. utg.). Cullompton: Taylor and Francis

Winsvoldl, M., Mjelde, H. & Loga, J. (2019). Muslimske trossamfunns syn på egen rolle i forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme. I G. Heierstad & S. Lid (Red.), *Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme : norske handlemåter i møtet med terror* (s. 115-130). Oslo: Gyldendal.

6.1 Liste over bilde/tabell

Figur 1: Håndtering ved bekymring, av Justis- og Beredskapsdepartementet.

Figur 2: Radikaliseringssprosessen, av Regjeringen